

CERAMICA CELTICĂ DIN AȘEZAREA GETICĂ DE LA ROȘIORI (JUD. NEAMȚ)

BY
GEORGE-DAN HÂNCEANU*

Abstract:

In the nine systematic research campaigns in the Getic settlement from Roșiori, commune Dulcești, Neamț County, were found Celtic vestiges (ceramics and iron pieces). Most are ceramic fragments, either from fine paste, gray-black color, polished outside (group a), either from graphite paste and with metallic gloss, gray color (group b). The fragments of the group a typologically indicate vessels such as mugs and jugs, and the fragments of group b represent the situla type vessels, a glass and a bowl. Those in the first group are decorated by incision, alveolar and stamping with crescents, circles, alveoli, single or double lines. In the second group the ornaments are vertical layers made with the comb in the raw pasta, before burning. The Celtic vessels of the group a are dated (in combination with fragments of Greek amphorae, one synoepan and another rhodian) at the end of the 3rd century and the beginning of the 2nd century BC, and the vessels of group b, with graphite, date from the 1st century BC (in association with bastarnian ceramics and fragmentary bronze bracelets).

Keywords: *Getic settlement; Roșiori; Celtic pottery; fine polished vessels; graphite pots; incision decoration; alveolate decoration; stamped decoration; striped decoration.*

În prima parte a secolului al XIX-lea, referirile la descoperirile celtice din teritoriile răsăritene ale vechii Dacii erau rare (precum la Ichimeni, jud. Botoșani)¹, însă pot fi considerate „un început” pentru literatura de specialitate. Cu prilejul amplelor cercetări de teren, din a doua jumătate a aceluiași secol, numărul vestigiilor celtice a crescut, iar arheologii le-au semnalat și evidențiat ca importanță în cadrul comunităților geto-dacice.

Printre preocupările specialiștilor români au fost și cele legate de modalitățile și traseele de pătrundere ale acestor triburi în zona Transilvaniei actuale. Renumitul cercetător I. Nestor, care a investigat, printre altele, și materialele arheologice de la Mediaș a reluat cu acest prilej și celelalte descoperiri celtice transilvănene². Totodată, s-a preocupat și de stabilirea căilor de pătrundere, în regiunile vestice ale Daciei, a două grupuri celtice. Potrivit teoriilor sale, primul a intrat pe văile Mureșului și Târnavelor pe la mijlocul secolului al IV-lea a.Chr. și al doilea pe valea Someșului, însă ceva mai târziu³. După alte „acumulări arheologice”, cercetătorul Vl. Zirra identifica șase grupuri, situate tot în arealul transilvănean, dar într-un interval de timp cuprins între sfârșitul secolului al IV-lea a.Chr. (celții din bazinul Mureșului mijlociu) și secolul I a.Chr. (în perioada regelui Burebista), când cei rămași sunt asimilați de către daci⁴. Pentru același areal menționat, un alt aprig cercetător al culturii celtice este A. Rustoiu, investigațiile sale (inclusiv asupra coifului de la Ciumești) fiind valorificate în publicații de profil⁵.

Raportându-ne la situația actuală, în teritoriul est-carpatic vestigiile celtice sunt mai puține decât în spațiul transilvănean, însă suficiente pentru a stârni interesul arheologilor și a clarifica anumite aspecte legate de conviețuirea geto-celtică. Inițial, cercetătorii s-au limitat la menționarea rarelor descoperiri celtice în cuprinsul articolelor generale sau repertoriilor despre așezările și cultura geto-dacică. Ulterior, după înregistrarea unui număr considerabil de artefacte, din complexe și niveluri identificate, sau acumulări provenite din depozite de piese (precum cele de la Negri, jud. Bacău⁶,

* Muzeul de Istorie din Roman (Complexul Muzeal Național Neamț), georgehanceanu@yahoo.com.

¹ PÂRVAN 1926: 511, Pl. XXXVI.1.

² NESTOR 1941-1944: 547.

³ NESTOR 1937-1940: 154-182.

⁴ ZIRRA 1971: 178-222.

⁵ RUSTOIU 1993: 131-142; RUSTOIU 2008: 13-167; RUSTOIU 2011: 163-170; RUSTOIU 2012: 357-390; RUSTOIU 2013a: 1-16; RUSTOIU 2013b: 211-226; RUSTOIU 2014: 170-182; RUSTOIU 2018: 119-142.

⁶ ANTONESCU 1968: 189-197.

Lozna, jud. Botoșani⁷ și Oniceni, jud. Neamț⁸), s-a trecut la un alt stadiu de cercetare și interpretare, valorificat prin studii de sinteză⁹ și monografii¹⁰, care includ elemente ale culturii materiale celtice din arealul menționat, de la sfârșitul veacului al IV-lea a.Chr. și până în secolul I a.Chr.

În aceste condiții, când în literatura de specialitate sunt destule repere privind denumirile triburilor celtice, căile de pătrundere, obiectele culturii materiale și modul în care au influențat cultura daco-getică, nu ne rămâne decât să contribuim modest la harta¹¹ răspândirii descoperirilor celtice (Pl. I, Nr. 1-23) cu semnalarea unui nou punct (*Țarina Veche*), o așezare getică situată pe terasa superioară a râului Moldova, la Roșiori, comuna Dulcești, județul Neamț (Pl. I, Nr. 24).

Descrierea ceramicii

În urma investigațiilor arheologilor¹² au fost stabilite, pe parcurs, câteva caracteristici ale ceramicii celtice, cu scopul identificării acesteia. Pe baza unor criterii (compoziția pastei, tehnică, ornamentație) s-a propus diverse structurări (pe tipuri de vase, motive decorative, utilitate), uneori îmbinate, precum împărțirea ceramicii celtice în două grupe distincte, potrivit compoziției pastei și aspectului (de văzut S. Teodor¹³), la care putem asocia și funcționalitatea:

a) prima cu pasta fină, de nuanță cenușie, iar la exterior netedă, lustruită (tipuri de vase cu funcționalități diferite, pentru păstrarea ori servirea produselor lichide);

b) a doua având în compoziția pastei grafit și alte componente similare micăi, fapt ce conferă vaselor un luciu metalic, la exterior, dar și în interior (tipuri de vase cu aspect grosier, întrebuințate la activitățile casnice, în bucătărie, ori pentru depozitat, iar în plan secundar pentru servirea produselor solide sau lichide).

Ceramica celtică de la Roșiori¹⁴ a fost găsită îndeosebi în nivelul getic de locuire, împreună cu ceramica getică, iar alteori și cu ceramica bastarnă. Mai rar a fost descoperită în complexe (locuințe, în apropierea vetrelor). Potrivit locurilor de descoperire, remarcăm până în acest stadiu de cercetare o concentrare spre marginea de nord a așezării, doar câteva fiind răsfrate spre centru și sud (Pl. II.a).

Ceramica este predominantă, fiind păstrată doar în stare fragmentară. Unele tipuri de vase au și motive decorative. Din prima grupă, fără grafit în pastă, s-au descoperit fragmente de vase lustruite la exterior, de la cănițe și căni. Pentru a doua grupă, majoritatea fragmentelor sunt de la vase de dimensiune medie și mare, lucrate doar la roată, cu grafit în compoziție, din categoria vaselor de tip *situlă*. Tot cu grafit sunt și câteva fragmente ce aparțin unui pahar și unei străchini cu buza invazată.

a) În general, ceramica primei grupe are imprimată în pasta fină, lustruită, ornamente sub formă de bastonașe, semiluni, benzi cu cercuri concentrice, ghirlande, precum cele întâlnite pe vasele siturilor din Moldova, de la Glăvănești¹⁵ și Băiceni¹⁶ (jud. Iași). Pentru Transilvania cantitatea vaselor decorate este foarte mare¹⁷ comparativ cu exemplele precedente. În afara acestor teritorii, pe lângă motivele decorative amintite, pe vasele celtice din Pannonia s-au găsit multe elemente inspirate din natură și preluate de pe ceramica romană (*terra sigillata*): vegetale (arbori, fructe, frunze lobate), geometrice (rozete, clepsidre), umane (călăreți) și animaliere (diverse figuri de animale), ultimele fiind numeroase¹⁸.

⁷ TEODOR 1980b: 133-150.

⁸ ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970: 327, Nr. 358; TEODOR 1983: 94-102, Fig. 1-4; TEODOR 1988: 34, 35, Fig. 1.6, 50, Nr. 32; BABEȘ 1993: 208, Nr. 68; TEODOR 1999: 165, Nr. 279, 203, Fig. 17.5.

⁹ ZIRRA 1971: 178-222; TEODOR 1988: 33-51.

¹⁰ TEODOR 1999: 101-116.

¹¹ Așezările cu descoperiri celtice au fost extrase din catalogul și harta cu toate vestigiile (inclusiv morminte, descoperiri izolate, depozite) cunoscute la momentul respectiv, cuprinse în articolul și monografia semnate de TEODOR 1988: 47-50, Fig. 7; TEODOR 1999: 133-184, 189, Fig. 3.

¹² Dintre care enumerăm I. Nestor, S. Teodor, A. László, Vl. Zirra, A. Rustoiu.

¹³ TEODOR 1988: 36.

¹⁴ Dorim să mulțumim pentru desene colegului muzeograf Dan Spătaru, de la Muzeul de Istorie din Roman.

¹⁵ NESTOR ET AL. 1951: 66-67; TEODOR 1988: 36-37, Fig. 2.2, 5, 7; TEODOR 1999: 233, Fig. 47.2, 5, 7.

¹⁶ LÁSZLÓ 1969: 90, Fig. 2.

¹⁷ Pentru detalii a se vedea ZIRRA 1978: 127, 128, 130, 134-138, Fig. 2-10; RUSTOIU 1993: 131-142; RUSTOIU, POPA 2000: 253-270; RUSTOIU, EGRI 2011: 41-71.

¹⁸ NAGY 2017: 9, inclusiv notele 22, 23.

La Roșiori¹⁹, formele fragmentelor de vase, păstrate și din părțile inferioare, sugerează căni bitronconice, decorate cu alveole sau semiluni (trei din cele șase recipiente). Pe lângă tipul amintit au fost identificate fragmente ce aparțin unor cănițe, ornamentate cu semiluni, cercuri și linii. Decorurile (Pl. II.b) sunt executate prin șampilare, alveolare ori prin incizie în pasta crudă. Potrivit dimensiunilor, propunem împărțirea ceramicii fragmentare a grupelor în recipiente mici și recipiente mari, a căror utilitate este diferită, fie pentru servit lichide (căni, cănițe, pahare) ori produse alimentare solide (străchini), fie pentru gătit sau depozitat (vase de tip *situla*). La finalul fiecărei grupe a fost evidențiată și funcționalitatea recipientelor.

RECIPIENTE MICI

a.1. *Cănițe* de la care s-au păstrat fragmente diferite: unul de culoare cenușiu-maronie, lustruit, pe care se află un decor oblic incizat, format din semiluni, din care au rămas doar șapte. La partea inferioară a decorului, lângă ultima semilună, se observă și un cerc șampilat (Pl. III.1; VII.1). Fragmentul a fost găsit în interiorul L.1 din S.XIII/2019, c.5-c.6, la 0,60 m adâncime. Forma fragmentului sugerează o căniță, iar decorul asociat ne indică o analogie cu două recipiente similare, unul găsit într-un mormânt de la Dezmir (jud. Cluj)²⁰, iar celălalt în M.59 de la Fântânele-Matei (*Dâmbu Popii*) (jud. Bistrița-Năsăud)²¹. O altă căniță cu decor incizat, sub forma semilunilor, inclusiv pe toartă și fund, s-a găsit la Ludas-Varjú-dűlő (Ungaria), în M.657²².

Un alt fragment este de la o toartă de culoare cenușie-neagră, decorat cu linii orizontale incizate (Pl. III.3; VII.2). A fost găsit în nivelul S.XI/2018, c.1-c.2, la 0,40 m-0,60 m adâncime. Ornamente pe torți s-au găsit și la alte exemplare (Dindești, jud. Satu Mare²³, Cluj-Mănăstur²⁴ și Pișcolț, jud. Satu Mare²⁵) (România), unele și cu cercuri șampilate, cazul celor de la Csobaj²⁶ (Ungaria).

Tot dintr-o căniță este o buză de culoare maronie cu decor format din trei șiruri orizontale de puncte incizate (Pl. III.2; VII.3). Fragment descoperit în inventarul L.1 din S.XIII/2019, c.5, la 0,60 m adâncime. Analogii la Pișcolț (jud. Satu Mare)²⁷ (România) și la Bratislava (Alexander Dubček Square)²⁸ (Slovacia).

Pe lângă fragmentele decorate ale celor trei cănițe, atrage atenția un fragment de culoare cenușie-neagră, al cărui decor pare să redea un „ochi” de animal de la o toartă zoomorfă sau de la o mască ori de la capul vreunei statui de lut cu reprezentări animaliere sau umane (Pl. III.7; VII.5), asemenea multor descoperiri cunoscute în literatura de specialitate²⁹. Obiect găsit în nivelul S.X/2017, c.4, la 0,60 m adâncime.

RECIPIENTE MARI

a.2. *Căni* păstrate fragmentar. Din primul vas, de culoare neagră, s-au păstrat șase fragmente din zona părții inferioare a unei căni, care dispune de la baza inelară spre mijloc de motive imprimate sub forma unor ghirlande alveolate, ordonate pe șiruri oblice (Pl. IV.2; VII.6). Fragmentele au fost descoperite în nivelul Cas.E, c.4, la 0,40m adâncime. Asemănări, îndeosebi în privința decorurilor, găsim la Sucidava-Celei (jud. Olt)³⁰, Arad-Gai³¹ (România), dar și la

¹⁹ Unii termeni de specialitate au fost prescurtați astfel: c-carou; Cas-casetă; L-locuință; M-mormânt; S-sectiune.

²⁰ CRIȘAN 1964: 91 (4), 93, Fig. 3.4, Pl. I.5; ZIRRA 1978: 134, 135, Fig. 6.13; 7.15.

²¹ RUSTOIU 2018: 123, 136, Fig. 1; Pl. I.5.

²² SZABÓ, TANKÓ 2012: 16, 17, Pl. III.6.

²³ ZIRRA 1971: 190, Abb. 8.38.

²⁴ CRIȘAN 1973: 47 (inclusiv nota 39), 61, 62, Pl. II.1; III.2.

²⁵ ZIRRA 1978: 136, Fig. 8.8.

²⁶ HELLEBRANDT 1989: 36, 37, Abb. 5.2; 6.

²⁷ ZIRRA 1978: 137, Fig. 9.5.

²⁸ BAZOVSKÝ 2016: 213, Fig. 6.8.

²⁹ RUSTOIU, EGRI 2011: 52-69, Fig. 23; 24; 26.

³⁰ RUSTOIU, POPA 2000: 268, Fig. 7.4.

³¹ PĂDUREAN 2018: 520, 534, Fig. 14.2.

Zagórzycze-Kazimierza³² (Polonia) și Lágymányos³³ (Ungaria). Forme apropiate sunt la Cicir (jud. Arad)³⁴ (România) și Csobaj³⁵ (Ungaria).

Din cel de-al doilea vas, probabil o cană, s-a păstrat un singur fragment, ars incomplet (gălbui), pe care se observă un grup de cinci alveole, sub forma celor anterior descrise, doar că sunt diferit dispuse, grupate câte trei (două la bază și una deasupra) (Pl. III.8; VII.4). Fragmentul este din nivelul S.XIII/2019, c.1-c.2, de la 0,40 m adâncime. Dimensiunile reduse nu ne permit o analogie în privința formei, însă decoruri grupate similar s-au găsit și pe un vas-urnă dintr-un mormânt de incinerare de la Comlod (jud. Bistrița-Năsăud)³⁶. De fapt, sunt ornamente imitate după vasele de sticlă romane³⁷. Acest tip de recipient (cană bitronconică) a fost în dese rânduri refolosit ca urnă de incinerare în mormintele celtice, iar decorul este întâlnit pe vase încă din perioada Latène B2a, dateate între 400-350 a.Chr³⁸.

Din vasul al treilea s-au păstrat șase fragmente, din partea inferioară, arse incomplet (gălbui). Recipientul are un ornament care este o simbioză a motivelor decorative anterioare. Într-o alveolă sunt incizate perechi de semiluni, suprapuse. Alteori semilunile sunt incizate direct pe vas. În jurul bazei se observă mici semiluni. Decorul pleacă din registrul inferior spre cel superior (Pl. IV.1; VIII.3), asemenea situației descrise la primul vas. Fragmentele au fost găsite în inventarul L.1 din Cas.E/2016, c.3, între 0,40 m-0,60 m adâncime. Analogii la Blaj (jud. Alba)³⁹ (România), Pňovany⁴⁰, Bílina⁴¹ (Cehia) și Hradisko⁴² (Slovacia).

Al patrulea vas este reprezentat printr-un fragment de corp (posibil de cană), de culoare maronie, cu ornamente incizate compuse din semiluni dispuse triunghiular (din care au rămas câteva), sub care sunt câte două grupe de câte două linii orizontale (Pl. III.5; VII.7). Fragment descoperit în nivelul S.XIII/2019, c.1-c.2, la 0,40 m adâncime. Decor întâlnit pe cămile bitronconice cu gâtul prelung, refolosite ca urne în cimitirele de la Apahida (jud. Cluj)⁴³ și Sanislău (jud. Satu Mare)⁴⁴.

De la penultimul vas lustruit a rămas un singur fragment dintr-un corp, de culoare cenușie, cu decor parțial, constituit din patru cercuri concentrice incizate (Pl. III.4; VIII.1). Descoperit în stratul S.IX/2017, c.1-c.2., la 0,60 m adâncime. Cercuri duble-triple incizate se află și pe fragmentele de la Kyjov⁴⁵ (Cehia).

Ultimul recipient lustruit este reprezentat printr-un fragment de corp, de culoare cenușie, cu ornamente formate din pătrate cu linii duble, ce includ linii scurte oblice (Pl. III.6; VIII.2). A fost găsit în nivelul S.IX/2017, c.4, la 0,60 m adâncime. O asociere în privința decorului găsim pe vasul de tip *situlă* de la Kósd-Pest⁴⁶ și pe cana de la Vác-Kavicsbánya⁴⁷ (Ungaria), unde motivele se află în interiorul unui pătrat dublu. Potrivit decorurilor, ultimele două fragmente pot fi din componența unor căni.

Pentru prima grupă, fragmentele păstrate indică 9 recipiente: 3 cănițe și 6 căni, utilizate la servirea lichidelor, cărora se adaugă un fragment (cu redarea unui „ochi”), dintr-o toartă zoomorfă sau cu chip uman (ori de la capul unei statui).

b) A doua grupă include mai multe fragmente de la vase cu grafit în pastă, de culoare cenușie și cu luciu metalic la exterior, dar și în interior (posibil, în componență să fie degresanți similari micăi). Majoritatea sunt ornamentate cu striții verticale (Pl. II.b) executate cu pieptenele. Cele 26 de fragmente de dimensiune mare și medie sunt de la trei buze, două funduri, iar restul din componența corpurilor unor vase, cu aspect de *situlă*.

³² GRYGIEL 2017: 206, 218, Abb.7; Taf. 2.1.

³³ NAGY 2017: 208, Fig. 6.

³⁴ RUSTOIU 2013a: 6, Fig. 5.6.

³⁵ HELLEBRANDT 1989: 36, 43, Abb. 5.7,8; 12.1,6,10; RUSTOIU, EGRI 2011: 74, Fig. 31.

³⁶ DĂNILĂ 1971: 62, 63, Fig. 3.2.

³⁷ NAGY 2017: 9.

³⁸ RUSTOIU 2018: 125, Fig.3.

³⁹ CRIȘAN 1964: 88 (1), 90, Fig. 2.2; ZIRRA 1978: 137, Fig. 9.6.

⁴⁰ FILIP 1956: 188, O6r. 58.

⁴¹ FILIP 1956: Tab. XXIX.10.

⁴² FILIP 1956: 190, O6r. 59.12.

⁴³ ZIRRA 1978: 128, 130, Fig. 4.16; 5.32.

⁴⁴ ZIRRA 1978: 137, Fig. 9.7.

⁴⁵ FILIP 1956: Tab. LXXXVII.6,7.

⁴⁶ FILIP 1956: 201, O6r. 62.1.

⁴⁷ HELLEBRANDT 1989: 44-46, Abb. 15; 16.

b.1. *Vase de tip situlă*. Una dintre buze (din care s-au recuperat șase fragmente) este de dimensiune mare, cu marginea îngroșată, delimitată la exterior prin două linii incizate circular, iar gâtul este scurt (Pl. V.5; IX.1). Modul de pornire a pereților indică o formă bitronconică. Pasta conține grafit, fapt ce oferă un luciu exterior. Fragmentele au fost găsite în nivelul getic al Cas. E/2016 (c.1, -0,40 m) și al S.XIII/2019 (c.1, -0,40 m), deschise în paralel. Datorită stării fragmentare nu s-au păstrat și ornamentele, cele specifice (striații), întâlnite pe alte vase din situri ale Moldovei și Transilvaniei. În privința acestei forme sunt descoperiri asemănătoare în așezările de la Berveni (jud. Satu Mare)⁴⁸, Cicir (jud. Arad)⁴⁹, Morești (jud. Mureș)⁵⁰, Divici-Grad (jud. Caraș Severin)⁵¹ (România), dar și de la Dirov Brijeg⁵² (Croatia).

Tot de la un vas de tip *situlă* s-a păstrat o bază plată, îngroșată (Pl. V.4; IX.2), găsită în nivelul getic al S.VIII/2007, c.2, la 0,40 m adâncime. Aceasta seamănă cu cea a vasului, reconstituit în desen, din așezarea de la Zagórzycze-Kazimierz⁵³ (Polonia).

Interesant este un fragment de corp, puternic bombat în partea superioară și prevăzut cu o șanțuire orizontală. La exterior are un decor de striatii verticale, înguste și adâncite, dispuse din 2 cm în 2 cm (Pl. V.1; IX.3). Pe aceeași suprafață sunt urme de ardere secundară. De dimensiune medie, a fost găsit în stratul S.V/2006, c.3, la 0,60 m adâncime. Fragmentul seamănă ca formă și decor cu cele de la Ciurea (jud. Iași)⁵⁴, Morești (jud. Mureș)⁵⁵, Ciumești⁵⁶, Andrid⁵⁷ (jud. Satu Mare), din M.1 de la Aradu Nou (jud. Arad)⁵⁸ (România) și M.47 de la Rezi-Rezicseri⁵⁹ (Ungaria). Alte asemănări la Kamenin⁶⁰ (Slovacia), Ludas-Varjú-dűlő⁶¹ (Ungaria), Bratislava-Alexander Dubček Square⁶² (Slovacia) și Zagórzycze-Kazimierz⁶³ (Polonia).

b.2. *Pahar*. Din care s-au păstrat câteva fragmente, două de la buza dreaptă ce are marginea teșită. Din corpul cu pereții drepecți a rămas un fragment, iar baza vasului este plată și îngustă. Caracteristicile indică un vas mediu, de formă cilindrică sau conică, cu striatii verticale pe toată suprafața (Pl. V.3; VIII.4). Fragmente găsite în preajma vetrei din L.1 a Cas. E, c.2-c.3, la 0,60 m adâncime. Pentru componentele separate ale paharului găsim similarități la Mali Bilač⁶⁴ (Croatia), iar pentru formă sunt exemplarele din Lágymányos⁶⁵ (Ungaria) și Bratislava (Alexander Dubček Square)⁶⁶ (Slovacia).

b.3. *Strachină*. Din recipientul conic a rămas o buză invazată, continuată cu un alt mic fragment de corp, decorat cu striatii (ambele din L.1 a Cas.D/2015, c.7, -0,60 m), care are și o perforație (Pl. V.2; IX.4), asemenea celor destinate „reparării” vaselor, tehnică întâlnită în Preistorie și Antichitate⁶⁷. Fragmente similare, perforate, sunt la Lozna-Hlibicioc (jud. Botoșani)⁶⁸, Morești (jud. Mureș)⁶⁹ și Vințu de Jos (jud. Alba)⁷⁰. Îngustimea pereților și forma buzei indică o

⁴⁸ RUSTOIU 1993: 132, 136, Fig. 1.1.

⁴⁹ RUSTOIU 2013a: 6, Fig. 5.4.

⁵⁰ BERECKI 2008: 143, Pl. 51.8.

⁵¹ DRĂGAN 2013: 200, 202, Fig.3.3.

⁵² DIZDAR 2016: 34, Fig. 5.1.

⁵³ GRYGIEL 2017: 206, Abb.7.

⁵⁴ TEODOR 1988: 36, 37, Fig. 2.3; TEODOR 1999: 233, Fig. 47.3.

⁵⁵ BERECKI 2008: 127, Pl. 35.3.

⁵⁶ RUSTOIU 1993: 132, 136, Fig. 1.2.

⁵⁷ RUSTOIU 1993: 133, 136, Fig. 1.3.

⁵⁸ RUSTOIU 2012: 380, Pl. 6.3.

⁵⁹ HORVÁTH 1987: 116, 117; RUSTOIU, EGRI 2011: 41, Fig. 16.10

⁶⁰ FILIP 1956: 193, O6r. 60.2.

⁶¹ SZABÓ, TANKÓ 2012: 27, 28, 65-67, Pl. X.10; XXXVIII.22.

⁶² BAZOVSKÝ 2016: 212, Fig. 5.1.3.

⁶³ GRYGIEL 2017: 218, Taf. 2.3.4.

⁶⁴ DIZDAR, POTREBICA 2014: 368, 376, Pl. 3.4,5.

⁶⁵ NAGY 2017: 207, Fig. 5.1,3-7,9,16.

⁶⁶ BAZOVSKÝ 2016: 215, Fig. 8.8.

⁶⁷ HÂNCEANU 2019: 199-206.

⁶⁸ TEODOR, ȘADURSCHI 1979: 229; TEODOR 1988: 36, 37, Fig. 2.4.

⁶⁹ BERECKI 2008: 143, Pl. 51.6.

⁷⁰ PLANTOS 2000: 89, 92, Pl. IV.5; VI.5; FERENCZ 2007: 48, Pl. CIV.8.

strachină asemenea celei de la Vințu de Jos (jud. Alba)⁷¹. Alte analogii găsim la Ludas-Varjú-dúló⁷² (Ungaria) și Dirov Brijeg⁷³ (Croatia).

Celelalte fragmente de corpuri (12) sunt fie înguste, fie grosiere (datorită stării fragmentare), probabil de la vase de tip *situlă* ornamentate cu striții, distanțate la maximum 2 cm, uneori adâncite (Pl. V.6-8; VI.1-4; IX.5-12), alteori realizate superficial, aproape ilizibile (Pl. VI.5-9), în funcție de dinții pieptenului. Pe unele corpuri, strițiile fie nu se mai păstrează, fie suprafața decorată este spartă. Pe lângă fragmentele din inventarele locuințelor amintite (cercetate în Cas.D, Cas.E și S.XIII), restul s-au găsit în stratul getic al secțiunilor mai distanțate S.V/2006, S.VIII/2007 ori mai apropiate S.IX/2017, S.XI/2018, S.XIII-S.XIV/2019 și al Cas.E/2016 (îndeosebi în c.1-c.2 sau c.5-c.6, la -0,40 m-0,60 m). Pentru moment, majoritatea pare să fie concentrată în perimetrul nordic al așezării, având în preajmă câteva locuințe. Ceramica era în capătul sau la mijlocul secțiunilor trasate, la adâncimi cuprinse între 0,40 m și 0,60 m.

Fragmentele cu grafit (b.1-b.3) reprezintă tipologic trei recipiente: vasul de tip *situlă* (cu cel puțin două variante), paharul și strachina. Mai multe sunt vasele de tip *situlă*, întrucât se adaugă celor trei exemplare fragmentare descrise (b.1) alte 12 fragmente rămase de la corpuri, care par să indice același tip de recipient. În privința decorului striat, care este poziționat de regulă pe corp, o excepție este buza de pahar, unde depășește zona gâtului, terminându-se la marginea gurii. Vasele cu grafit sunt descoperite îndeosebi în așezări și mai rar în cimitire, fiind destinate uzului casnic. Pentru teritoriul Transilvaniei sunt mai puțin semnalate, cum ar fi în cimitirul de la Ciumești (doar în M.3)⁷⁴ sau în așezările de la Aiud (puncte diferite)⁷⁵, Șeușa-Ciugud⁷⁶, Vințu de Jos⁷⁷ și Cicir (jud. Arad)⁷⁸. Mai bine atestate sunt în siturile Latène-ului C din Ungaria, Cehia și Ucraina subcarpatică⁷⁹. Analogii în privința ornamentelor întâlnim pe vasele găsite la Botoșana (jud. Suceava)⁸⁰, Lozna-Hlibicioc (jud. Botoșani)⁸¹, Ciurea (jud. Iași)⁸² și Târpești (jud. Neamț)⁸³.

De regulă, vasele de tip *situlă* cu grafit și decoruri striate găsite atât în așezările cu ceramică celtică din România, dar și în siturile Europei centrale și de vest, din Croatia (estul Slavoniei, la Dirov Brijeg), Serbia (Bačka, Syrmia, Beograd-Karaburma) și Ungaria (Pécs-Hőerőmű, Csobaj, Sajópetri), au fost atribuite de arheologi *scordiscilor*⁸⁴.

După vasele cu grafit, lucrate la roată, din așezarea de la Sajópetri (Ungaria), autorii cercetărilor au stabilit o tipologie a principalelor recipiente găsite (printre care boluri, străchini, câni, vase de tip *situlă*, vase de tip *dolium*), la care raportăm și câteva din exemplarele de la Roșiori: vasul de tip *situlă* de dimensiune mare (b.1) este de tipul II.2.2.2, vasul de tip *situlă* de dimensiune medie, cu striurile adâncite, pronunțate (b.4) se încadrează tipului II.2.2.1, iar strachina cu buza trasă spre interior face parte din tipul II.1.5⁸⁵. O parte din cele mai întâlnite decoruri de pe vasele celtice din Transilvania⁸⁶ se regăsesc și pe unele fragmente de la Roșiori, precum punctele de pe buze, liniile de pe torți, semilunile și cercurile de pe corp⁸⁷.

RĂSPÂNDIRE, FUNCȚIONALITATE ȘI DATARE

Vestigiile celtice au fost găsite în amestec cu cele getice și bastarne, o situație des întâlnită în așezările locale, precum cele de la Borosești, Botoșana, Ciurea și Lozna⁸⁸. Prezența ceramicii celtice în așezări a fost pusă pe seama legăturilor dintre geți și grupurile celtice sau a difuzării prin intermediul bastarnilor (ultimii veniți din nordul Moldovei,

⁷¹ PLANTOS 2000: 89, 92, Pl. V.4.

⁷² SZABÓ, TANKÓ 2012: 25, 26, Pl. IX.7.

⁷³ DIZDAR 2016: 34, Fig. 5.4.

⁷⁴ ZIRRA 1967: 100, Fig. 8, M.3.IX.

⁷⁵ FERENCZ 2007: 37-40, Pl. XIX.7; XX.4.

⁷⁶ FERENCZ 2007: 46, Pl. LXXXVII.

⁷⁷ PLANTOS 2000: 89, 92, Pl. IV.1-3; FERENCZ 2007: 48, Pl. CIV.1-3.

⁷⁸ RUSTOIU 2013a: 6, Fig. 5.8,9.

⁷⁹ TEODOR 1988: 36 (inclusiv nota 31).

⁸⁰ TEODOR 1980a: 229, Fig. 27.8; TEODOR 1988: 36, 37, Fig. 2.11.

⁸¹ TEODOR 1992: 63, Fig. 15.4-6.

⁸² TEODOR 1987: 91, Fig. 22; TEODOR 1988: 36, 37, Fig. 2.3.

⁸³ BABEȘ 1981: 110, Fig. 228.22,23; TEODOR 1988: 36, 37, Fig. 2.6.

⁸⁴ DIZDAR, POTREBICA 2014: 368.

⁸⁵ SZABÓ *et. al.* 2007: 229-252; RUSTOIU, EGRI 2011: 72, Fig. 30.

⁸⁶ ZIRRA 1978: 125-141, Fig. 1-5.

⁸⁷ ZIRRA 1978: 130, 134-137, Fig. 5.10,13,16; 25; 6.4,13,25,39; 7.15; 8.8; 9.1,2,6.

⁸⁸ TEODOR 1988: 36 (inclusiv nota 28).

unde au intrat în contact cu celții sosiți din Transilvania)⁸⁹. În cazul așezării de la Roșiori, cantitatea mare de fragmente celtice concentrată în perimetrul nordic, dar și piesele din fier⁹⁰, indică prezența unor enclave celtice în preajmă, purtători ai ceramicii primei grupe, timpurie (într-o perioadă când nu erau bastarnii), dar și ai ceramicii din faza târzie, în tandem cu bastarnii.

Elementele celtice de la Roșiori trebuie coroborate cu evenimentele istorice care au determinat prezența grupurilor celtice la est de Carpați. Dacă la finalul veacului al IV-lea/începutul secolului al III-lea a.Chr. sunt semnalate cele mai vechi vestigii celtice pe teritoriul Moldovei (în zona nordică), mai târziu au ajuns și în restul teritoriului. Probabil, aceste prime vestigii pot fi puse pe seama triburilor venite din Transilvania. Poate evenimentul istoric de care putem lega enclavele celtice de la Roșiori este cel petrecut spre finalul secolului al III-lea a.Chr., când se înregistrează o mare expansiune a triburilor celtice dinspre nord către Silezia, sud-estul Poloniei și Ucraina de Vest⁹¹. Unele grupuri ale populației celtice s-au desprins și au pătruns spre gurile Dunării, zonele Nistrului și Crimeia, ajungând și la est de Carpați⁹², precum tribul celtic al *britogalilor*, localizat de istoricul V. Pârvan⁹³.

În legătură cu acest ultim eveniment semnalat poate fi pus și cel mai vechi nivel de locuire getic de la Roșiori, în care s-au găsit pe lângă vase getice și ceramică de import (o toartă ștampilată sinopeană și un fund de amforă rhodian, refolosit ca fusaolă)⁹⁴, din a doua jumătate a veacului al III-lea a.Chr. Probabil, spre finalul aceluiași secol, în zona așezării getice de la Roșiori s-a stabilit o enclavă celtică. În aceste condiții, ceramica lustruită, fină, a primei grupe, corespunde unei faze finale din Latène B₂ și început de Latène C₁ (sfârșitul secolului al III-lea și începutul veacului al II-lea), posibil între 205-195 a.Chr. În ansamblu, primul nivel getic poate fi datat cu aproximație, din al treilea sfert al secolului al III-lea și până spre finalul primului sfert din veacul al II-lea a.Chr.

În privința funcționalității, vasele lustruite (căni, cănițe) nu erau destinate gătitului, fiind recipiente pentru păstrat și sevit produse lichide. Utilitatea denotă nu doar din eleganța recipientelor, dar și din lipsa urmelor de ardere secundară.

Alte evenimente cu repercursiuni asupra spațiului est-carpatic sunt cele legate de grupurile celtice venite în zona Dunării de Jos, din care s-au desprins cete de *scordisci*, care au ajuns îndeosebi în zona Olteniei, dar și pe teritoriul Moldovei⁹⁵. Pentru al doilea nivel getic de la Roșiori s-a găsit amestecată ceramică getică și bastarnă în inventarul a două locuințe, împreună cu brățări fragmentare de bronz (una decorată cu linii incizate⁹⁶, iar cealaltă cu alveole⁹⁷, încadrate între finalul Latèneului D₁ și începutul Latèneului D₂), din primul secol a.Chr. (anii 70/60-30/20)⁹⁸. Cu alte cuvinte, a doua grupă a ceramicii celtice, cu grafit, aparține unei etape mai târzii (Latène D₂), din a doua jumătate a veacului I a.Chr. Argumentele sugerează o limitare a locuirii geto-bastarno-celtice de la Roșiori pentru al doilea și al treilea sfert al veacului I a.Chr.

În preajmă, tot pe terasa râului Moldova, sunt cunoscute și alte descoperiri celtice, unele izolate, dintre care cea mai apropiată se află la Poiana-Dulcești (punctul *Varniță*)⁹⁹. De asemenea, într-un areal învecinat s-au identificat și cercetat depozitele de unelte de la Negri (jud. Bacău)¹⁰⁰ și Oniceni (jud. Neamț)¹⁰¹, care sunt acumulări în timp ale triburilor celtice.

Probabil, pentru fiecare nivel de locuire getic de la Roșiori în preajmă a fost cel puțin o enclavă celtică. Dacă pentru nivelul mai vechi, membrii tribului, printre care și războinici, s-au stabilit temporar (lor le atribuim și piesele din metal), cei veniți ulterior, în a doua jumătate a secolului I a.Chr., au putut fi asimilați treptat de localnici, împreună cu bastarnii.

Funcțional, vasele cu grafit, unele cu ardere secundară, erau întrebuințate la activități casnice, în bucătărie, fiind găsite în așezări și doar secundar (reutilizate) în necropole. Pe baza unor analize s-a stabilit că erau mai rezistente la agenții

⁸⁹ VULPE 1955: 103-119.

⁹⁰ Un cuțit de luptă și o brățară se află în proces de restaurare-conservare; ulterior, vor fi valorificate.

⁹¹ BERCIOU 1970: 78-80.

⁹² BERCIOU 1970: 80-82.

⁹³ PÂRVAN 1926: 61-63; BERCIOU 1970: 80; TEODOR 1999: 110, inclusiv notele 110-112.

⁹⁴ HÂNCEANU 2016: 44-46, 71, Pl. XX.5,6.

⁹⁵ PÂRVAN 1926: 64, 65, 71-73.

⁹⁶ HÂNCEANU 2016: 47, 63, 67, Pl. XII; XVI.4.

⁹⁷ Piesă inedită.

⁹⁸ IARMULSCHI 2018: 35.

⁹⁹ TEODOR 1988: 37, 50 (nr.33), Fig. 2.9 (de consultat harta siturilor cu descoperiri celtice: 48, Fig. 7).

¹⁰⁰ ANTONESCU 1968: 189-197, Fig. 1-9.

¹⁰¹ ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970: 327, Nr. 358; TEODOR 1983: 94-102, Fig. 1-4; TEODOR 1988: 34, 35, Fig. 1.6, 50, Nr. 32; BABEȘ 1993: 208, Nr. 68; TEODOR 1999: 165, Nr. 279, 203, Fig. 17.5.

termici, pereții păstrau căldură și aveau suprafață mai slab poroasă¹⁰². Potrivit unor experiențe practice (efectuate de I. Némethi), lichidele se schimbă la culoare în vasele cu grafit, situație ce indică folosirea doar pentru produse solide. Fiind rezistente la coroziune, unele puteau fi utile la depozitarea și transportarea sării (vase cu grafit găsite în așezări cu sare din Europa Centrală); de altfel, o parte au gura largă comparativ cu diametrul maxim și înălțimea, aspect ce susține depozitarea unor astfel de mărfuri și extragerea lor cu ușurință¹⁰³. Pe lângă ideea, potrivit căreia aceste vase sunt în așezările dacice datorită schimburilor dintre daci și celții transilvăneni¹⁰⁴, s-a vehiculat și ipoteza difuzării lor prin intermediul bastarnilor¹⁰⁵. Dacă unele elemente celtice provin din zona Tisei și a Dunării mijlocii¹⁰⁶, atunci ele puteau aduce în spațiul est-carpatic și tehnologia producerii vaselor cu grafit, inclusiv grafitul necesar, precum bulgării descoperiți în așezările de la Cucorâni¹⁰⁷ și Botoșana¹⁰⁸.

În stadiul actual al cercetărilor, singurele elemente sigure de datare pentru *primul nivel getic* sunt fragmentele de amfore grecești, la care am asociat ceramica getică și celtică, iar în cazul celui *de-al doilea nivel getic* limita ne-a fost impusă de circulația și datarea brățărilor de bronz, care au indicat cu aproximație perioada conviețuirii geto-bastarno-celtice de la Roșiori.

BIBLIOGRAFIE

- ANTONESCU 1968 Antonescu, I., *Depozitul de obiecte de fier din comuna Negri-Bacău și implicațiile sale istorice*, in: *Carpica*, I, 189-197.
- BABEȘ 1993 Babeș, M., *Die Poienesti-Lukaševka-Kultur. Ein Beitrag zur kulturgeschichte in Raum ostlich der Karpaten in der letzten Jahrhunderten vor Christi Geburt*, Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn.
- BABEȘ 1981 Babeș, M., *The Bastarnae*, in: Marinescu-Bilcu, S., *Țirpești. From Prehistory to History in Eastern Romania*, Oxford 1981, 109-103 (+ fig. 10, 224-228, nepaginate).
- BAZOVSKÝ 2016 Bazovský, I., *A Sunken-Floored Building with Decorated Hearth on the Celtic Oppidum in Bratislava*, in: Karwowski, M., Ramsel, P. C. (eds.), *Boii-Taurisci. Proceedings of the International Seminar, Oberleis-Klement, June 14th-15th, 2012 (In Memoriam Miloš Čizmar)*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien, 207-216.
- BERCIU 1970 Berciu, D., *Lumea celților*, Ed. Științifică, București.
- BERECKI 2008 Berecki, S., *The La Tène settlement from Morești*, Ed. Mega, Cluj-Napoca.
- BÓNIS 1969 Bónis, E. B., *Die späteltische Siedlung Gellérthegey-Tabán in Budapest*, *Archaeologia Hungarica*, N.S., XLVII, Budapest.
- CRIȘAN 1964 Crișan, I. H., *Morminte inedite din sec. III î.e.n. în Transilvania*, in: *ActaMN*, I, 87-110.
- CRIȘAN 1973 Crișan, I. H., *Descoperiri celtice de la Cluj, Peșelca și Șeica Mică*, in: *ActaMN*, X, 39-64.
- DĂNILĂ 1971 Dănilă, Șt., *Noi descoperiri arheologice privind problema celților din zona Bistriței*, in: *File de Istorie*, I, p. 59-71.
- DIZDAR 2016 Dizdar, M., *Late La Tène Settlements in the Vinkovci Region (Eastern Slavonia, Croatia): Centres of Trade and Exchange* in: Karwowski, M., Ramsel, P. C. (eds.), *Boii-Taurisci. Proceedings of the International Seminar, Oberleis-Klement, June 14th-15th, 2012 (In Memoriam Miloš Čizmar)*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien, 31-48.
- DIZDAR, POTREBICA 2014 Dizdar, M., Potrebica, H., *Late La Tène warrior grave from Mali Bilač (Požega Valley, Croatia)*, in: Hvala, S. T. (ed.), *Studia Praehistorica, in Honorem Janez Dular*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae, Ljubljana, 30, 355-376.

¹⁰² BÓNIS 1969: 185.

¹⁰³ RUSTOIU 1993: 135 (inclusiv notele 70-72).

¹⁰⁴ TEODOR 1988: 45, 46.

¹⁰⁵ TEODOR 1969: 40; TEODOR 1980a: 224.

¹⁰⁶ MIHĂILESCU-BÎRLIBA 1990: 71.

¹⁰⁷ TEODOR 1975: 132.

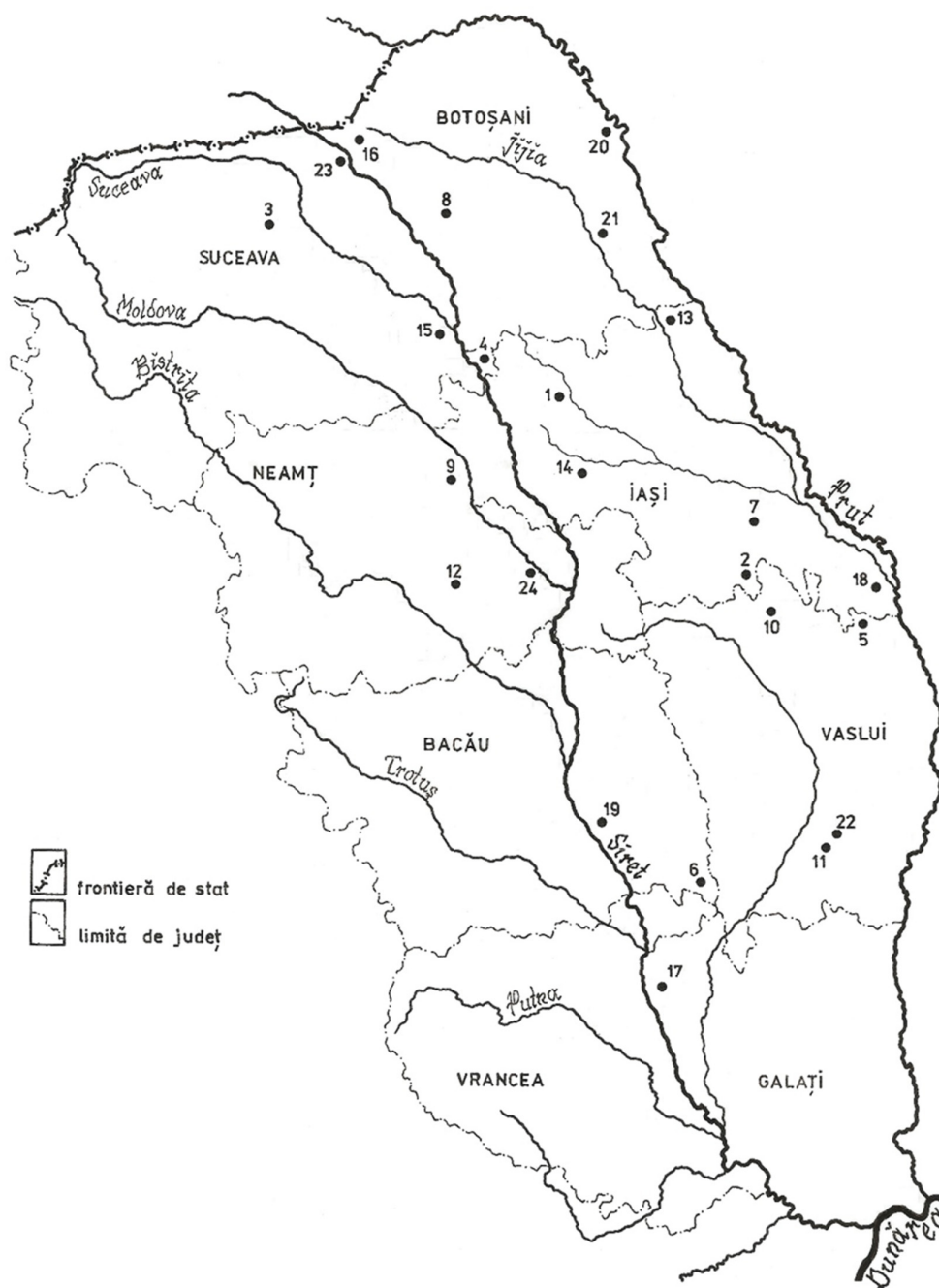
¹⁰⁸ TEODOR 1969: 40.

- DRĂGAN 2013 Drăgan, A., *Situla shaped pottery from the fortified settlement from Divici-Grad, Caraș-Severin county, Romania*, in: EN, XXIII, 197-204.
- FERENCZ 2007 Ferencz, I. V., *Celtii pe Mureșul Mijlociu. La Tène-ul timpuriu și mijlociu în bazinul mijlociu al Mureșului (sec. IV-II î.Chr.)*, Bibliotheca Brukenthal, XVI, Sibiu.
- FILIP 1956 Filip, J., *Keltové ve střední Evropě*, V, Československé Akademie Věd, Praha.
- GRYGIEL 2017 Grygiel, M., *Die Besiedlung der Tyniec-Gruppe in Zagórzycze, Landkreis Kazimierza Wielka / Osadnictwo ludności grupy tynieckiej w Zagórzycach, pow. Kazimierza Wielka*, in: Meyer, M., Łuczkiwicz, P., Rauchfuß, B. (eds.), *Eisenzeitliche Siedlungskeramik der Przeworsk-Kultur / Ceramika osadowa kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego*, Berlin Studies of the Ancient World 50, Publisher: TOPOI, 199-231.
- HELLEBRANDT 1989 Hellenbrandt, M., *Der keltische Kantharos in Csobaj und sein historischer Hintergrund*, in AAASH, XLI, fasc. 1-4, 33-51.
- HÂNCEANU 2019 Hânceanu, G. D., *Ipoteze privind scopul perforării vaselor de lut și de bronz din situl de la Roșiori-Dulcești (jud. Neamț)*, in: RAASI, I, 199-206.
- HÂNCEANU 2016 Hânceanu, G. D., *Vestigii dacice și bastarne dintr-o locuință a sitului de la Roșiori-Neamț*, in: AMT. Istorie veche și arheologie (Historica et Archaeologica in honorem Ion Ioniță octogenarii), XII₂, 40-71.
- HORVÁTH 1987 Horváth, L., *The surroundings of Keszthely*, in: Kovács, T. (ed.), *Corpus of Celtic Finds in Hungary I*, Budapest, 63-178.
- IARMULSCHI 2018 Iarmulski, V., *Considerații privind cronologia și periodizarea așezărilor culturii Poienesti-Lucașeuca*, in: Tyragetia, S.N., XII [XXVII], 1, 29-39.
- LÁSZLÓ 1969 László, A., *Elemente keltischen Ursprungs in der Dakisch-Getischen Siedlung von Bäiceni*, in: AȘUI, XV, 1, 89-97.
- MIHĂILESCU-BÎRLIBA 1990 Mihăilescu-Birliba, V., *Dacia răsariteană în secolele VI-I î.e.n. Economie și monedă*, Ed. Junimea, Iași.
- NAGY 2017 Nagy, Al., *Resatus and the stamped pottery*, Aquincum Studies 1, Budapest.
- NESTOR 1941-1944 Nestor, I., *A propos de l'invasion celtique en Transylvanie*, in: Dacia, IX-X, 547-549.
- NESTOR 1937-1940 Nestor, I., *Keltische Gräber bei Mediaș*, in: Dacia, VII-VIII, 154-182.
- NESTOR et. al. 1951 Nestor, I., Alexandrescu, Al., Comșa, E., Zaharia, E., Petrescu-Dîmbovița, M., Zirra, Vl., *Săpăturile de pe Valea Jijiei (Iași-Botoșani-Dorohoi) în anul 1950*, in: SCIV, II, 1, 51-76.
- PĂDUREAN 2018 Pădurean, E. D., *Contribuție la monografia arheologică a municipiului Arad. Arad-Gai 1 (I)*, in: Forțiu, S. (ed.), *Arheovest. Interdisciplinaritate în arheologie. In memoriam Marian Gumă (1951-1998)*, Szeged, VI, 515-536.
- PÂRVAN 1926 Pârvan, V., *Getica. O protoistorie a Daciei*, Cultura Națională, București.
- PLANTOS 2000 Plantos, C., *Descoperiri aparținând celei de a doua epoci a fierului la Vințu de Jos-„Lunca Fermei” (jud. Alba)*, in: BCȘS, 6, 87-96.
- RUSTOIU 2018 Rustoiu, A., *Travelling symbols. A decorated ceramic beaker from Late Iron Age cemetery at Fântânele-Dâmbu Popii in Transylvania*, in: Berecki, S., Rustoiu, A., Egri, M. (eds.), *Iron Age Connectivity in the Carpathian Basin. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureș, 13-15 October 2017*, Ed. Mega, Târgu Mureș, 119-142.
- RUSTOIU 2014 Rustoiu, A., *East meets West... The stamped pottery from the La Tène cemetery at Fântânele-Dealul Popii, (Transylvania, Romania)*, in: Gosden, C. et al. (eds.), *Celtic art in Europe. Making connections*, Oxbow Books, Oxford, chapter 19, 170-182.
- RUSTOIU 2013a Rustoiu, A., *Celtic Lifestyle – Indigenous fashion. The tale of an early iron age brooch from the north-western Balkans*, in: ArchBulg., XVII, 3, 1-16.
- RUSTOIU 2013b Rustoiu, A., *Wandering warriors. The Celtic grave from “Silivaș” (Transylvania) and its story*, in: TS.AMS, 5, 211-226.

- RUSTOIU 2012 Rustoiu, A., *The Celts and Indigenous Populations from the Southern Carpathian Basin. Intercommunity Communication Strategies*, in: Berecki, S. (ed.), *Iron Age rites and rituals in the Carpathian Basin. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureș, 7–9 October 2011*, Ed. Mega, Târgu Mureș, 357-390.
- RUSTOIU 2011 Rustoiu, A., *The Celts from Transylvania and eastern Banat and their southern neighbours. Cultural exchanges and individual mobility*, in: Guštin, M., Jevtić, M. (eds.), *The eastern Celts. The communities between the Alps and the Black Sea*, Koper-Beograd, 163-170.
- RUSTOIU 2008 Rustoiu, A., *Războinici și societate în aria celtică transilvăneană: Studii pe marginea mormântului cu coif de la Ciumești*, Ed. Mega, Cluj-Napoca.
- RUSTOIU 1993 Rustoiu, A., *Observații privind ceramica Latène cu grafit în pastă din România*, in: T.D., XIV, 1-2, 131-142.
- RUSTOIU, POPA 2000 Rustoiu, A., Popa, C. I., *Câteva probleme privind ceramica Latène cu grafit în pastă din Dacia preromană*, in: ActaMP, XXIII/1, 253-270.
- RUSTOIU, EGRI 2011 Rustoiu, A., Egri, M., *The Celts from the Carpathian Basin between continental traditions and the fascination of the Mediterranean. A study of the Danubian kantharoi/Celții din bazinul Carpatic între tradițiile continentale și fascinația Mediteranei. Un studiu privind kantharoi-i danubieni*, Ed. Mega, Cluj-Napoca.
- SZABÓ *et. al.* 2007 Szabó, M., Czajlik, Z., Bödöcs, A., Guillaumet, J.-P., Szabó, D., Tankó, K., Timár, L., Bartosiewicz, L., Mohai, R., Molnár, F., *L'habitat de l'époque de La Tène à Sajópetri-Hosszú-dűlő*, Institut archéologique de l'université Eötvös Loránd (ELTE), Budapest.
- SZABÓ, TANKÓ 2012 Szabó, M., Tankó, K., *La nécropole celtique à Ludas-Varjú Dűlő*, L'Harmattan, Budapest.
- TEODOR 1999 Teodor, S., *Regiunile est-carpătice ale României în secolele V-II î.d.Hr. Considerații generale și repertoriu arheologic*, Bibliotheca Thracologica, XXXIX, București.
- TEODOR 1992 Teodor, S., *Cercetările arheologice de la Lozna-Hlibicioc, județul Botoșani*, in: ArhMold, XV, 45-70.
- TEODOR 1988 Teodor, S., *Elemente celtice pe teritoriul est-carpatic al României*, in: ArhMold, XII, 33-51.
- TEODOR 1987 Teodor, S., *Cercetările arheologice de la Ciurea, jud. Iași*, in: ArhMold, XI, 65-102.
- TEODOR 1983 Teodor, S., *Aspecte ale activității meșteșugărești în Dacia est-carpatică până la Burebista (Depozitul de la Oniceni-Neamț)*, in: SAA, I, 94-102.
- TEODOR 1980a Teodor, S., *Așezarea de epocă La Tène de la Botoșana, jud. Suceava*, in: SCIVA, 2, 31, 181-229.
- TEODOR 1980b Teodor, S., *Das Werkzeugdepot von Lozna (Kr. Botoșani)*, in: Dacia, N.S., XXIV, 133-150.
- TEODOR 1975 Teodor, S., *Săpăturile de la Cucorâni (jud. Botoșani)*, in: ArhMold, VIII, 121-201.
- TEODOR 1969 Teodor, S., *Unele date cu privire la cultura geto-dacică în nordul Moldovei în lumina săpăturilor de la Botoșana*, in: SCIV, 20, 1, 33-42.
- TEODOR, ȘADURSCHI 1979 Teodor, S., Șadurschi, P., *Dépôt d'outils en fer d'époque La Tène de Lozna, dép. de Botoșani*, in: InvArch, XI, 22 fascicule nepaginate (text și desene, 71, a-71, l).
- VULPE 1955 Vulpe, R., *Le problème des Bastarnes à la lumière des découvertes archéologiques en Moldavie*, in: NEH, I, 103-119.
- ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970 Zaharia, N., Petrescu-Dâmbovița, M., Zaharia, E., *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, Ed. Academiei R.S.R., București.
- ZIRRA 1978 Zirra, Vl., *The decorated celtic pottery of Transylvania*, in: Dacia, N.S., XXII, 125-141.
- ZIRRA 1971 Zirra, Vl., *Beiträge zur Kenntnis des keltischen Latène in Rumänien*, in: Dacia, N.S., XV, 172-238.
- ZIRRA 1967 Zirra, Vl., *Un cimitir celtic în nord-vestul României, Ciumești, I*, Muzeul Regional Maramureș, Baia Mare.

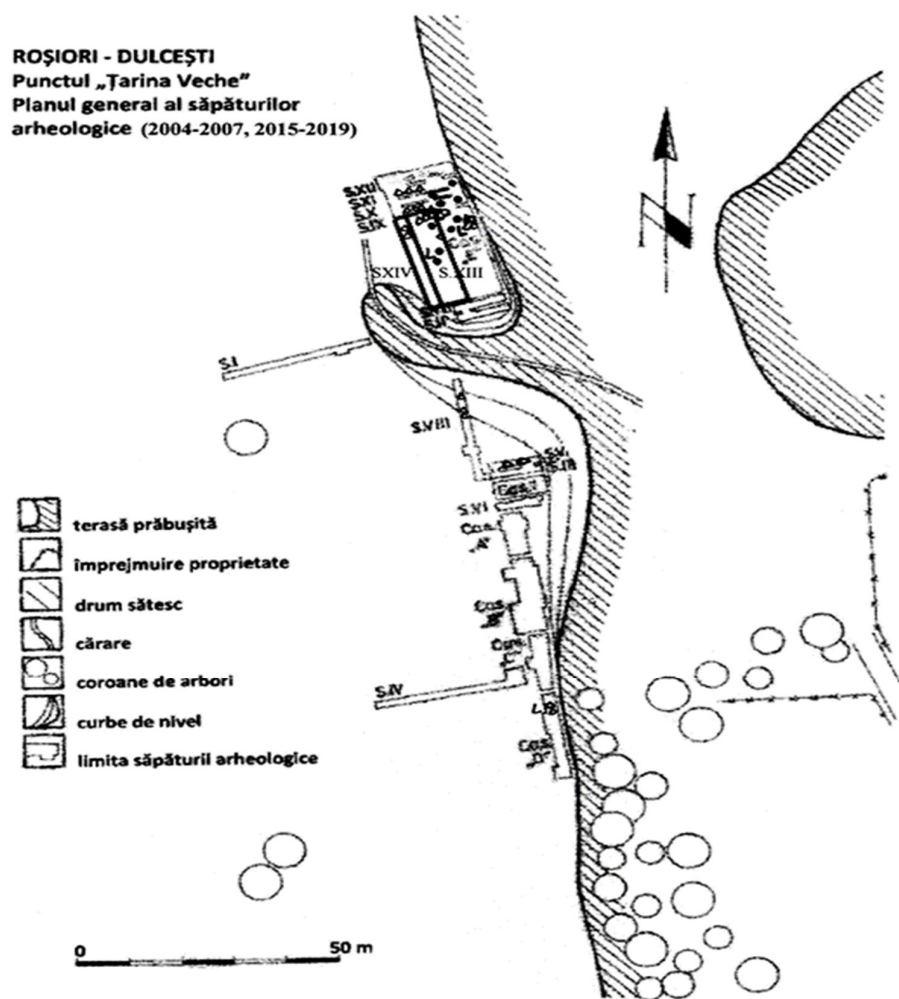
LIST OF ILLUSTRATIONS

- Pl. I. Map of the Getic settlements with Celtic discoveries in Moldova: 1. Băiceni-Cucuteni; 2. Boroșești-Scânteia (Iași County); 3. Botoșana; 4. Budeni-Dolhasca (Suceava County); 5. Bunești-Bunești Averești (Vaslui County); 6. Căbești-Podu Turcului (Bacău County); 7. Ciurea (Iași County); 8. Cucorâni-Mihai Eminescu (Botoșani County); 9. Davideni-Țibucani (Neamț County); 10. Dănești; 11. Fedești-Șuletea (Vaslui County); 12. Ghelăiești-Bărgăuani (Neamț County); 13. Glăvănești (Bacău County); 14. Hăbășești-Strunga (Iași County); 15. Liteni (Suceava County); 16. Lozna (Botoșani County); 17. Poiana (Galați County); 18. Poienești (Vaslui County); 19. Răcătău-Horgești (Bacău County); 20. Sadoveni-Manoleasa; 21. Trușești (Botoșani County); 22. Țifu-Banca (Vaslui County); 23. Zvoriștea (Suceava County); 24. Roșiori-Dulcești (Neamț County, the latest). Disposal: a settlement (Galați County), 3 settlements (Bacău County), 3 settlements (Neamț County), 4 settlements (Botoșani County), 4 settlements (Suceava County), 4 settlements (Iași County) and 5 settlements (Vaslui County).
- Pl. II.a. Layout of Celtic ceramics in the Getic settlement of Roșiori (the legend: circle-group *a*; triangle-group *b*; L-housing perimeter).
- Pl. II.b. Table of decorative motifs on Celtic pottery from Roșiori.
- Pl. III. Polished Celtic pottery (group *a*): 1. decorated jug fragment (crescents and circles); 2. lip jug with dots; 3. handle jug with horizontal lines; 4. mug fragment with concentric circles; 5. decorated mug fragment (crescents and lines); 6. mug fragment with double lines; 7. zoomorf or human "eyes" from a handle or a statue; 8. mug fragment with alveoli.
- Pl. IV. Polished Celtic pottery (group *a*): 1. fragmentary mug decorated with pairs of crescents; 2. fragmentary mug with alveoli arranged on rows (in garland).
- Pl. V. Celtic pottery with graphite (group *b*): 1. body of *situla* type vessel with narrow and deep striations; 2. bowl fragments with perforation; 3. fragments of glass; 4. base of *situla* type vessel; 5. lip of *situla* type vessel large size; 6-8. fragments of bodies from the *situla* type vessels with broad striations.
- Pl. VI. Celtic pottery with graphite (group *b*): 1-4. fragments of bodies from the *situla* type vessels with broad striations; 5-9. fragments of bodies from the *situla* type vessels with illegible decoration.
- Pl. VII. Polished Celtic pottery (group *a*): 1. decorated jug fragment (crescents and circles); 2. handle jug with horizontal lines; 3. lip jug with dots; 4. mug fragment with alveoli; 5. zoomorf or human "eyes" from a handle or a statue; 6. fragmentary mug with alveoli arranged in a garland; 7. mug fragment with crescents and lines.
- Pl. VIII. Polished Celtic pottery (1-3, group *a*) or with graphite (4, group *b*): 1. mug fragment with concentric circles; 2. mug fragment with double lines; 3. fragmentary mug decorated with pairs of crescents; 4. fragments of glass.
- Pl. IX. Celtic pottery with graphite (group *b*): 1. lip of *situla* type vessel large size; 2. base of *situla* type vessel; 3. body of *situla* type vessel with narrow and deep striations; 4. bowl fragments with perforation; 5-12. fragments of bodies from the *situla* type vessels with broad striations.

Pl. I. Harta așezărilor getice cu descoperiri celtice din Moldova: 1. Băiceni-Cucuteni; 2. Boroșești-Scânteia (jud. Iași); 3. Botoșana; 4. Budeni-Dolhasca (jud. Suceava); 5. Bunești-Bunești-Averești (jud. Vaslui); 6. Căbești-Podu Turcului (jud. Bacău); 7. Ciurea (jud. Iași); 8. Cucorâni-Mihai Eminescu (jud. Botoșani); 9. Davideni-Țibucani (jud. Neamț); 10. Dănești; 11. Fedești-Șuletea (jud. Vaslui); 12. Ghelâiești-Bârgăuani (jud. Neamț); 13. Glăvănești (jud. Bacău); 14. Hăbășești-Strunga (jud. Iași); 15. Liteni (jud. Suceava); 16. Lozna (jud. Botoșani); 17. Poiana (jud. Galați); 18. Poienești (jud. Vaslui); 19. Răcătău-Horgești (jud. Bacău); 20. Sadoveni-Manoleasa; 21. Trușești (jud. Botoșani); 22. Țifu-Banca (jud. Vaslui); 23. Zvoriștea (jud. Suceava); 24. Roșiori-Dulcești (jud. Neamț, cea mai recentă).

Disponere: o așezare (jud. Galați), 3 așezări (jud. Bacău), 3 așezări (jud. Neamț), 4 așezări (jud. Botoșani), 4 așezări (jud. Suceava), 4 așezări (jud. Iași) și 5 așezări (jud. Vaslui).

a

Grupă, Decor & Datare	Decor: semiluni și cercuri	Decor: puncte	Decor: linii simple	Decor: alveole simple ori pe șiruri, în ghirlandă	Decor: semiluni perechi sau semiluni și linii	Decor: cercuri concentrice	Decor: linii duble
Grupa a Decor incizat, ștampilat și alveolat Sec. III-II a.Chr.				 	 		
Grupa b Decor striat. Sec. I a.Chr.	Decor: striții înguste și adânci			Decor: striții late			
							

Pl. II. a. Dispunerea ceramicii celtice în așezarea getică de la Roșiori (legendă: cerc-grupa a; triunghi-grupa b; L-perimetru locuință); b. Tabelul motivelor decorative de pe ceramica celtică de la Roșiori.

Pl. III. Ceramică celtică lustruită (grupa *a*): 1. fragment de căniță decorată (semiluni și cercuri); 2. buză de căniță cu puncte; 3. toartă de căniță cu linii orizontale; 4. fragment de cană cu cercuri concentrice; 5. fragment de cană decorată (semilune și linii); 6. fragment de cană cu linii duble; 7. „ochi” zoomorf sau uman de la o toartă ori statuie; 8. fragment de cană cu alveole.

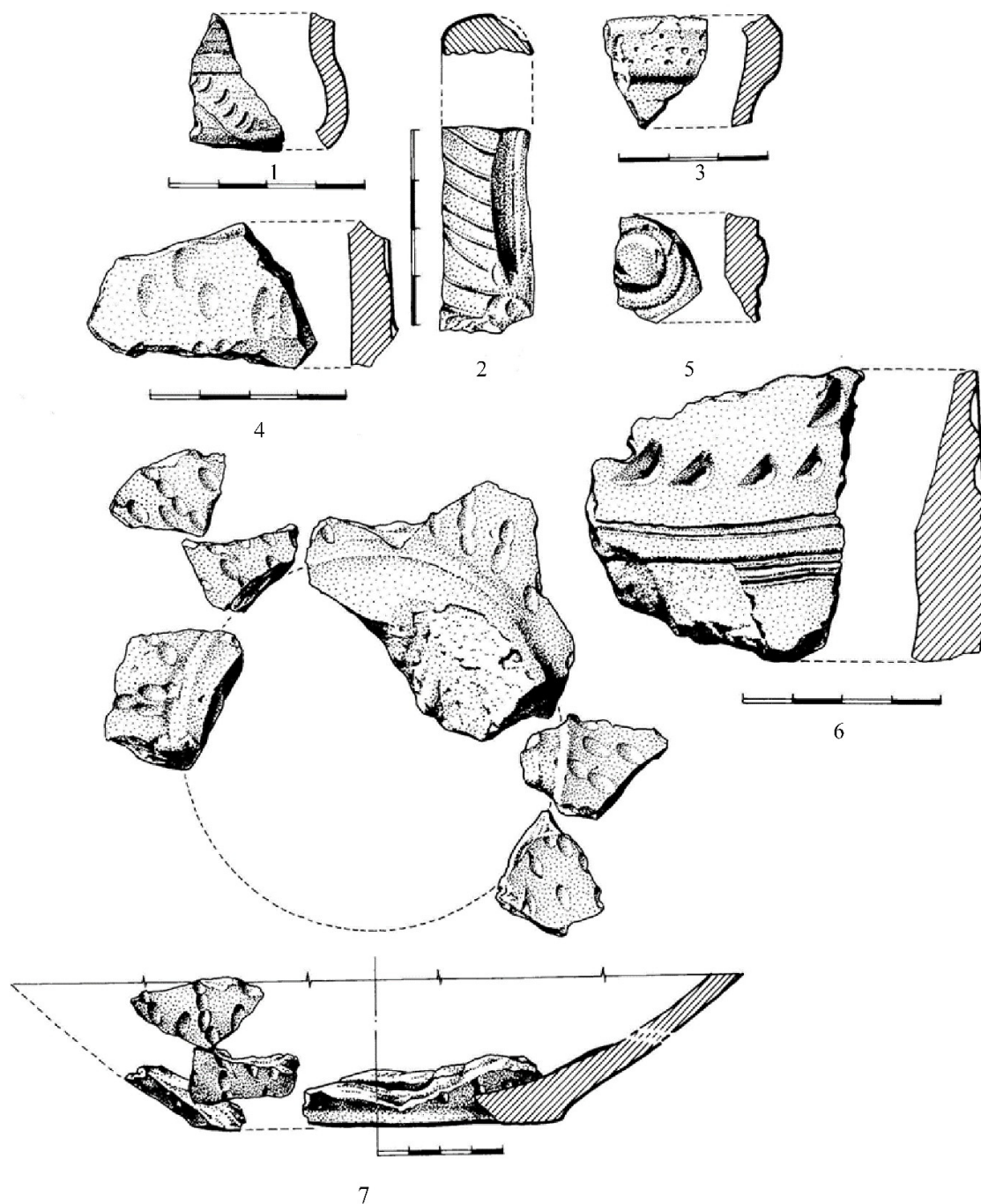
Pl. III. Ceramică celtică lustruită (grupa *a*): 1. fragment de căniță decorată (semiluni și cercuri); 2. buză de căniță cu puncte; 3. toartă de căniță cu linii orizontale; 4. fragment de cană cu cercuri concentrice; 5. fragment de cană decorată (semilune și linii); 6. fragment de cană cu linii duble; 7. „ochi” zoomorf sau uman de la o toartă ori statuie; 8. fragment de cană cu alveole.

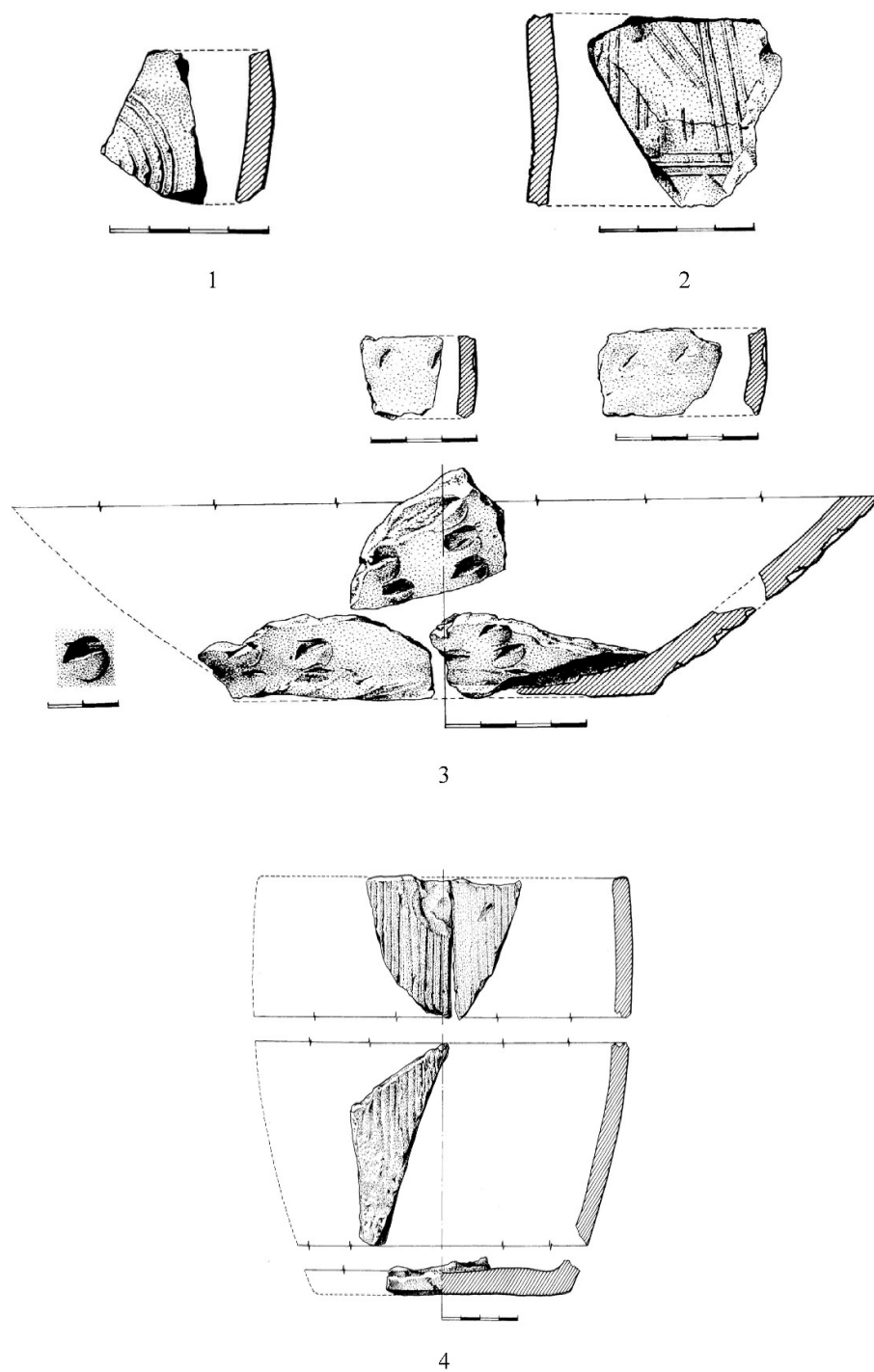
Pl. IV. Ceramică celtică lustruită (grupa *a*): 1. cană fragmentară decorată cu perechi de semilune;
2. cană fragmentară cu alveole dispuse pe șiruri (în ghirlandă).

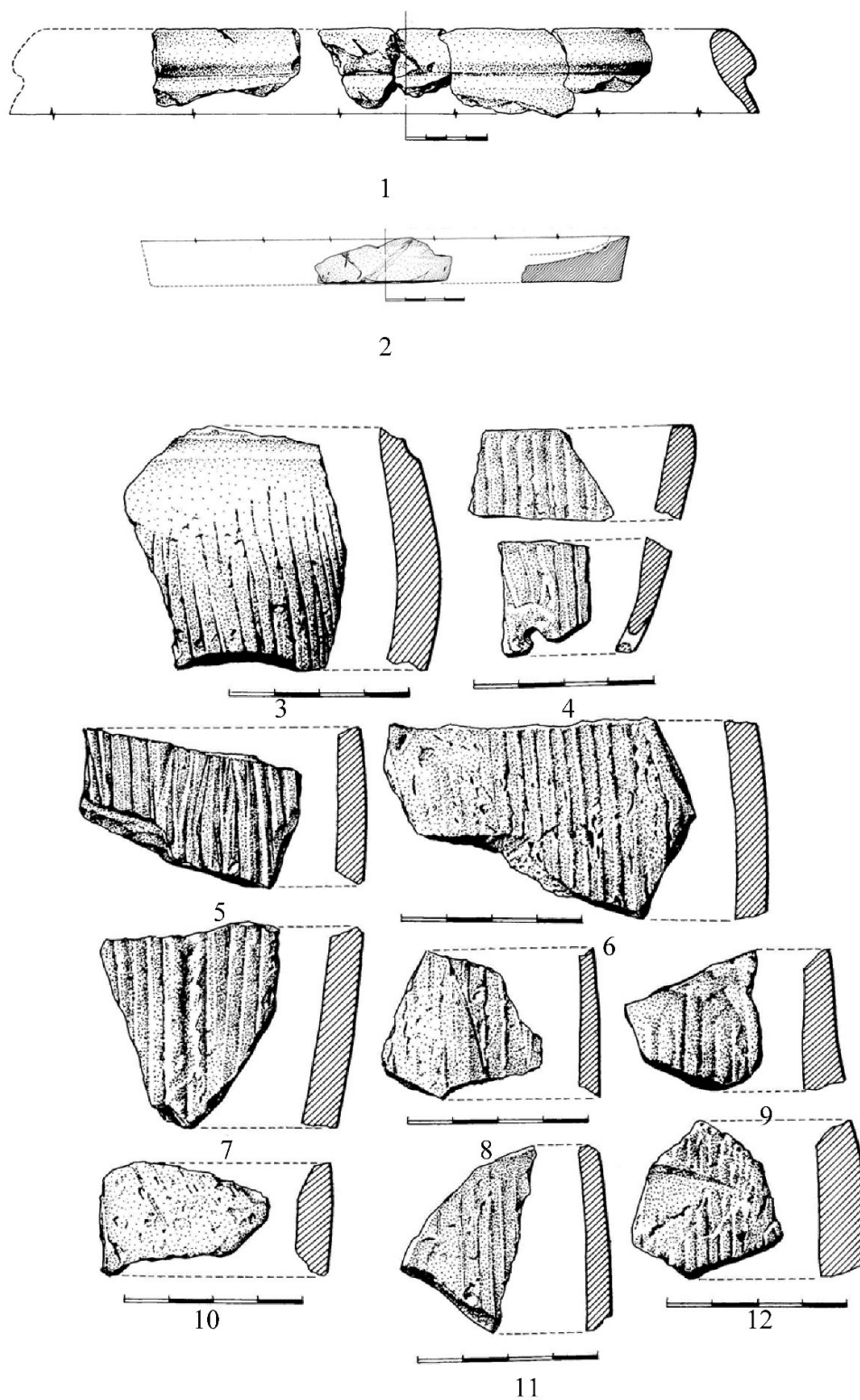
Pl. V. Ceramică celtică cu grafit (grupa b): 1. corp de vas de tip situlă cu striții înguste și adâncite; 2. fragmente de strachină cu perforație; 3. fragmente de pahar; 4. fund de vas de tip situlă; 5. buză de vas de tip situlă de dimensiune mare; 6-8. fragmente de corpuri de la vase de tip situlă cu striții late.

Pl. VI. Ceramică celtică cu grafit (grupa *b*): 1-4. fragmente de corpuri de la vase de tip *situlă* cu striatii late;
5-9. fragmente de corpuri de la vase de tip *situlă* cu decor ilizibil.

Pl. VIII. Ceramică celtică lustruită (1-3, grupa *a*) sau cu grafit (4, grupa *b*): 1. fragment de cană cu cercuri concentrice; 2. fragment de cană cu linii duble; 3. cană fragmentară decorată cu perechi de semiluni; 4. fragmente de pahar.

Pl. IX. Ceramică celtică cu grafit (grupa b): 1. buză de vas de tip situlă de dimensiune mare; 2. fund de vas de tip situlă; 3. corp de vas de tip situlă cu striaii înguste și adâncite; 4. fragmente de strachină cu perforație; 5-12. fragmente de corpuri de la vase de tip situlă cu striaii late.